

Obrázková řeč a my

Monika Rejsková

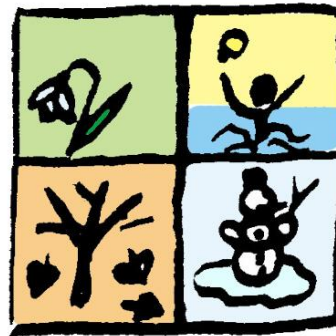
E-publikace na téma náhradní komunikace u dětí s autismem

Bonus: Návod jak si vyrobit komunikační knihu + set komunikačních karet k tisku

www.zjinehosveta.cz © 2016

Obrázková řeč a my

E-publikace na téma náhradní komunikace u dětí s autismem

Bonus: Návod jak si vyrobit komunikační knihu + set komunikačních karet k tisku

Prohlášení: Respektujte prosím, že jakékoliv šíření tohoto materiálu nebo jeho poskytování třetím osobám bez souhlasu autorky je zakázáno a je porušením autorského zákona. Pokud ho chcete sdílet, sdílejte tak, že přepošlete svým známým odkaz na stránky www.zjinehosveta.cz, kde si jej mohou zdarma stáhnout.

Zároveň chci upozornit, že jakékoli použití informací z tohoto materiálu a úspěchy či neúspěchy z toho plynoucí, jsou pouze ve vašich rukách a autorka za ně nenesе žádnou zodpovědnost. V tomto materiálu můžete najít informace o produktech nebo službách třetích osob. Ty jsou pouze doporučením a vyjádřením mého názoru k této tematice.

ÚVOD

Kdo jsem?

Jmenuji se Monika Rejsková. Více než deset let se věnuji problematice výchovy a vzdělávání dětí se speciálními potřebami. Mým cílem a přáním je usnadnit a zpříjemnit život nejen našemu synovi s autismem, ale i dalším dětem s handicapem a jejich rodinám.

O pomůcky pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami jsem se začala zajímat z osobních důvodů. Do pěstounské péče jsme přijali chlapce, kterému byl diagnostikován autismus a těžká forma dysfázie a který do svých šesti let nemluvil.

Po nocích jsem pročetla dostupné knihy a vyhledávala informace, které se týkaly autismu a alternativní komunikace. Hledala jsem pro něho ten nejvhodnější způsob, který by mu komunikaci i vzdělávání přiblížil a ulehčil. Když se po letech ohlédnu zpátky, vidím, že **nejlepším mým rozhodnutím bylo zavedení obrázkové komunikace a metoda strukturovaného učení**. Synovi vyrábím již několik let komunikační a výukové pomůcky na míru, a to na doma i do školy.

Dorozumět se s druhým člověkem mluvenou řečí považujeme za zcela samozřejmé. Jsou však i lidé, kteří mluvenou řečí z různých důvodů komunikovat nemohou. V takovém případě hledáme náhradní způsoby komunikace, kterými se s nimi můžeme dorozumět. Dáme jim tak možnost vyjádřit všechno to, co se obvykle vyjadřuje mluvenou řečí.

Tímto hledáním jsem při výchově syna sama prošla. Často odpovídám na dotazy rodičů, jaké jsou jejich možnosti se s dítětem dorozumět, jak jsme začínali my a co nám pomohlo. Do chvíle, kdy jsme si vzali do náhradní rodinné péče dítě s autismem, jsem se osobně nikdy nesešla s člověkem, který by se nedokázal domluvit běžným způsobem. Neuměla jsem si vůbec představit, že by syn nemluvil.

Dnes je sice snazší si potřebné informace dohledat z různých zdrojů, přihlásit se na odborné kurzy či školení, ale z opakujících se dotazů rodičů vidím, že situace stále není dobrá. Často nevědí, co si ze záplavy informací vybrat, a váhají, zda mají s náhradní komunikací vůbec začít.

Občas se mi rodiče svěřují i s tím, že jim logopedi nedoporučují používat náhradní komunikaci. Argument bývá takový, že dítě nebude chtít později samo mluvit, že nebude mít důvod. Je třeba si uvědomit, že dítě, které není schopno se domluvit, bývá často ve stresu, protože neumí sdělit svá přání a potřeby. Z vlastní zkušenosti mohu náhradní komunikaci doporučit. Díky každodennímu používání piktogramů se postupně zlepšovalo jeho porozumění mluvené řeči a rozšiřovala se jeho pasivní slovní zásoba. Používání piktogramů je pro dítě náročné, zdlouhavé, a proto ihned, jakmile se naučí samo slovo vyslovit, piktogramy přestává používat.

Problematika vzdělávání dětí s komunikačními problémy mě začala zajímat natolik, že mě přivedla až k provozování [e-shopu Jiný svět](#) s kamennou prodejnou v Dobříši, kde mohou rodiče i školská zařízení podobné pomůcky dětem zakoupit. Od začátku roku 2017 působíme jako s.r.o. Z jiného světa.

Protože pro nás byla komunikace prostřednictvím obrázků velmi přínosná, rozhodla jsem se náš příběh i získané zkušenosti sepsat a sdílet prostřednictvím této e-publikace.

Náš příběh

Když přišel syn k nám do rodiny (ve věku 1,5 roku), byl velmi opožděný. Nemluvil, nebroukal a nevydával žádné zvuky. Jen v noci dlouho a hlasitě plakal ze spaní. Neměl vůbec žádnou potřebu komunikovat. Byl samostatný a všechno, co chtěl, si zařídil sám. O rok později začal říkat pár slov. Doufali jsme, že se začne řeč rozvíjet a že syn všechno opoždění dožene. Bohužel po třetím roce nastalo velké zhoršení, přestal naučená slova používat a nahradil je zvláštními houkavými zvuky.

Na podzim 2006 nastoupil do logopedicky zaměřené mateřské školy. Od začátku chodil do školky velmi rád. Hrál si spokojeně vedle dětí, sledoval jejich společnou hru, ale sám se do dění ve třídě nezapojoval. Nespolupracoval ani při nácviku logopedie. Po třech měsících, když nenastalo žádné zlepšení, nám ředitelka doporučila návštěvu [SPC pro AAKv Praze](#).

V SPC nám doporučili obrázkovou komunikaci. Společně jsme vybrali základní slovní zásobu, která byla podle nás pro Járu důležitá, a objednali jsme si první komunikační tabulky. Obrázky (piktogramy) byly seřazeny podle kategorií do řad a sloupců. Zanedlouho byly tabulky hotové a my jsme mohli začít s nácvikem.

Syn si komunikační knihu s tabulkami velmi oblíbil, ale ke komunikaci ji vůbec nepoužíval. Prohlížel si ji jako obrázkovou knížku a vůbec nechápal, jak ji používat k dorozumění. Postup je takový, že dítě listuje knihou s komunikačními tabulkami, najde požadovanou tabulku (například kategorii jídlo), posouvá prst po řadách a ukáže na obrázek požadované věci. Nepřekonatelným problémem bylo právě ukazování. Zkoušeli jsme nácvik znovu a znovu, ale bez úspěchu.

O něco později jsem absolvovala ve stejném SPC kurz znakové řeči Makaton. První znak, který se syn naučil vyznakovat, bylo sloveso VAŘIT. Motivací mu byla oblíbená hra v dětské kuchyňce. Následovaly znaky JÍST, PÍT, AUTO, AUTOBUS. Naučil se odhadem padesát základních znaků, kterým rozuměl, sám aktivně používal necelou polovinu. Velkou výhodou bylo, že Makaton znala a používala paní učitelka ve školce. Po čase začala komunikace opět stagnovat a my věděli, že tudy naše cesta ke vzájemné komunikaci nevede.

Až po pátém roce byl u syna diagnostikován autismus, těžká forma dysfázie a porucha pozornosti a aktivity. S výukou nám začala pomáhat raná péče [APLA \(nyní NAUTIS\) Praha](#). Zavedli jsme strukturu doma i ve školce a začali syna vzdělávat pomocí strukturovaného učení. Během krátké doby jsme začali pozorovat pozitivní změny. Jen řeč se ale nerozvíjela.

Po čase jsme se tedy vrátili k obrázkové komunikaci a současně s obrázky používal i naučené znaky z Makatonu.

Jednoho dne mě intuitivně napadlo komunikační tabulky rozstříhat. Kartičky jsem zalaminovala a na spodní stranu nalepila kousek samolepícího suchého zipu. Jako první komunikační slovník jsem využila fotoalbum s pevnými listy. Na ně jsem nalepila do vodorovných řad samolepící suchý zip a hotové piktoagramy jsem rozdělila do skupin.

Začali jsme nacvičovat komunikaci nejdříve s jídlem. Syn si vybral piktogram jídla, které chtěl, odlepil ho ze suchého zipu a donesl mi ho. Já si kartičku vzala a on výměnou dostal požadovanou věc. Díky častému prohlížení komunikačních tabulek se v piktogramech dobře orientoval a velmi rychle výměnný systém pochopil. Později jsem zjistila, že jsme přirozeně dospěli k systému náhradní komunikace, který se dětem s autismem doporučuje (PECS, VOKS). V té době nebyly kurzy VOKS dostupné, a tak jsem byla vděčná za každou radu, které se nám dostalo. Jen díky pomoci zkušenějších rodičů dětí s autismem jsme obrázkovou komunikaci dále rozvíjeli. Postupně jsme začali používat větný proužek, tvořit jednoduché věty a otázky.

Hodně nám také napomohlo pravidelné vedení **fotodeníku**. Vše, co ho během dne zaujalo (jeho úspěchy, zážitky), jsem fotografovala a večer vytiskla s jednoduchým doprovodným textem. Nad listy deníku jsme si pak každý večer vyprávěli, co daný den prožil.

Výhodou takových zápisků bylo, že mohl ve školce ukázat kamarádům, co dělal doma nebo kde byl o víkendu. Deník byl také výbornou pomůckou pro paní logopedku.

Po ročním odkladu školní docházky nastoupil syn do speciální základní školy. V té době sice vůbec nemluvil, ale uměl funkčně využívat svoji komunikační knihu.

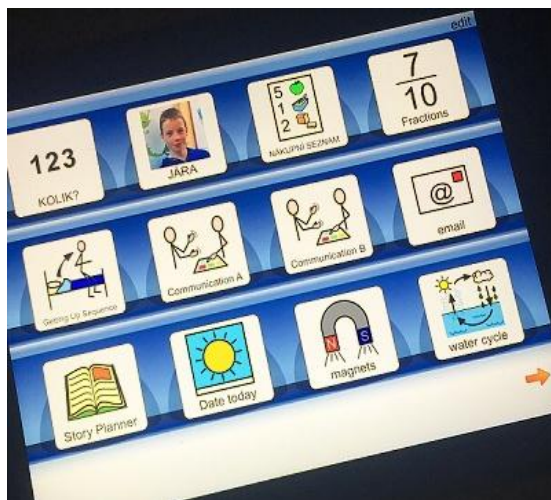
K překvapení nás všech se začala řeč pomalu rozvíjet. Nejdříve začal vyslovovat jednotlivá slova, později jednoduché věty. Díky dobře nastavené spolupráci třídní učitelky, logopedky a intenzivní domácí přípravě, se syn během tří let zlepšil natolik, že přestoupil ze speciální školy na praktickou základní školu.

Výslovnost má stále špatnou a správně vyslovovat nebude nikdy. Pozitivní ale je, že přes všechny problémy se s okolím domluví. Vzhledem k těžkému řečovému handicapu bude speciální výukové pomůcky potřebovat po celý svůj život. Učíme ho tuto podporu používat tak, aby byl v rámci svých možností co nejvíce samostatný.

Co je náhradní komunikace a proč s ní začít

1. Co je augmentativní a alternativní komunikace (AAK)?

Možnost dorozumět se se svým okolím, s rodinou nebo kamarády patří mezi základní životní potřeby každého z nás.

Některé formy řeč doplňují (augmentativní), jiné zcela nahrazují (alternativní), a to buď na dobu přechodnou, nebo na dobu trvalou. Využíváme jak systémy bez pomůcek, tak s pomůckami. Pracuje se například s cílenými pohyby očí, gesty nebo znakováním (Znak do řeči, Makaton). Komunikuje se pomocí předmětů, obrázků, piktogramů (VOKS, PECS). Použita mohou být i písmena, psaná slova či různé komunikační pomůcky s hlasovým výstupem.

Velkými pomocníky jsou také komunikátory, počítače, tablety (zejména iPad) nebo chytré mobily. Existuje nepřeberné množství programů a aplikací zaměřených právě na osoby s komunikačními problémy nebo s autismem.

2. Jaká jsou pozitiva alternativní komunikace?

Zavedením alternativního způsobu komunikace umožníme lidem se závažnými komunikačními poruchami aktivní dorozumívání a zapojení se do života společnosti. Metody AAK umožňují lidem samostatně se rozhodovat, vzdělávat se, snižují jejich pasivitu a frustraci z nepochopení.

3. Pro koho je náhradní komunikace vhodná?

Náhradní komunikace je vhodná pro děti i dospělé se závažným postižením v oblasti řeči. Může jít například o důsledek mozkové obrny, mentálního postižení, vývojového postižení řeči, poruch sluchu, autismu apod.

4. Jaký komunikační systém pro konkrétní dítě vybrat?

Ke každému dítěti musíme přistupovat zcela individuálně. Jiným způsobem budeme komunikovat s dítětem s dysfázií, jinak s dítětem sluchově postiženým nebo dítětem s autismem. Na začátku je třeba si ujasnit, nakolik dítě mluvenému slovu rozumí, zda chápe smysl obrázků, kreslených piktoqramů či manuálních znaků. Důležité je nastavit systém tak, aby se dítě funkčním způsobem dorozumělo.

5. Jak jsou na tom s komunikací děti s autismem?

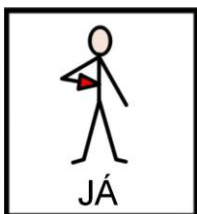
Děti s PAS (porucha autistického spektra) mají s komunikací problém. Rozvoj řeči bývá opožděný, děti často smyslu mluvené řeči nerozumí, komunikují buď velmi omezeně, nebo se snaží dorozumět prostřednictvím třetí osoby. Někdy je schopnost verbálního vyjádření sice zachována, ale dítě přesto selhává v technice účinné komunikace, nezvládá sdílení s druhými.

Bývá také narušena schopnost napodobovat gesta a mimiku. Z tohoto důvodu bude například znakování (Makaton, Znak do řeči) vyhovovat jen některým dětem s autismem. Nejčastěji se ke komunikaci používá obrázkový výměnný komunikační systém (VOKS, PECS). Vizualizace (obrázky, fotografie) a strukturalizace jsou základními metodickými pilíři přístupu k lidem s autismem.

6. Kdy s nácvikem náhradní komunikace začít?

Pokud se řeč přirozeně nerozvíjí, nečekejte zbytečně dlouho, až se dítě samo rozmluví. Většinou se uvádí věková hranice tří let. V případě, že tříleté dítě nemluví vůbec nebo má špatné porozumění, poradte se s odborníky (pediatr, logoped) o vhodném postupu. V případě známé diagnózy, kde se narušení rozvoje řeči předpokládá (Downův syndrom, autismus, mentální postižení, DMO), je možné začít s AAK velmi brzy. Čím dříve začnete systém náhradní komunikace používat, tím lépe.

7. Znakování nebo obrázkový systém?

Na začátku je třeba rozhodnout, zda se zaměříme na manuální znakování (Makaton, Znak do řeči) nebo na komunikaci pomocí obrázkových piktogramů. U znakování je důležité, aby dítě nemělo narušenou schopnost nápodoby a zvládlo sledovat znakujícího partnera. Pokud není napodobování schopno, nebude komunikace pomocí znakování úspěšná a bude lepší se zaměřit na komunikaci pomocí obrázkového systému. Je také možné oba systémy používat současně.

8. Jaká jsou obecná pravidla pro rozvoj funkční komunikace a porozumění řeči?

- Povídejte si s dětmi, komentujte vše, co se kolem vás a dítěte děje.
- Mluvte v krátkých větách a používejte jasné pojmy.
- Věnujte dětem dostatek času a pozornosti.
- Říkejte si s nimi básničky, zpívejte písničky, vyprávějte jednoduché příběhy.
- Vyprávění doplňte o mimiku a gesta.
- K rozvoji slovní zásoby (pasivní i aktivní) využijte obrázkové knihy. Obrázky napomohou porozumění řeči.

- K neverbálním způsobům komunikace patří oční kontakt. U dětí s autismem bývá narušený. Ověřte si, zda vás dítě sleduje a vnímá. Sdílení je nezbytnou součástí funkční komunikace.
- Důležitý je i dostatek pohybu, aby děti získaly obratnost. Zaměřte se také na rozvoj jemné motoriky, která nepřímo rozvoji řeči napomáhá. Dejte dětem papíry, pastelky, modelínu či nůžky a nechte je tvořit.

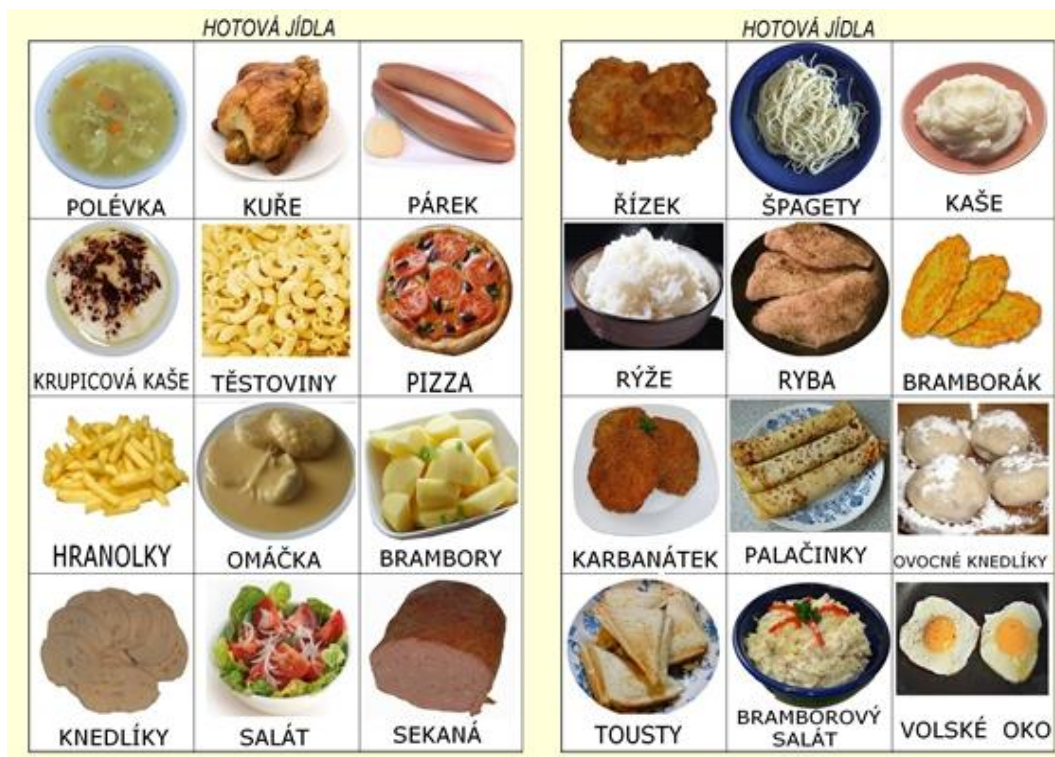

Obrázkové komunikační systémy

1. Co je potřeba vědět, než začneme s dítětem komunikovat pomocí obrázků

Na začátku potřebujeme vědět, na které úrovni vnímání se dítě nachází. Na této úrovni je nutné s nácvičkou komunikace začít, hlavní je funkčnost. Pokud dítě fotografiím/piktogramům nerozumí, nebude možné se s ním jejich prostřednictvím domluvit. V takovém případě začneme na předmětové úrovni (zástupné předměty). K vyšší úrovni postupujeme až ve chvíli, kdy dítě předchozí stupeň bezpečně zvládá.

- **Předměty** – dítě chápe, že ukáže-li maminka opravdovou lžici nebo zástupný předmět – malou lžičku, dostane jídlo.
- **Fotografie** – dítěti je jasné, že na fotce vidí lžici a že fotka se lžicí znamená, že bude jíst.
- **Piktogramy /obrázkové symboly** – dítě rozezná obrázek a chápe jeho zástupný význam – nakreslená lžice = jíst. Některým dětem víc vyhovují jednoduché černobílé obrázky, jiné preferují složitější a barevné.
- **Text** – dítě umí číst a psát, rozumí psanému textu a je schopno text funkčně využít při komunikaci.
- Všechny varianty je možné podle potřeby dítěte kombinovat, cílem je porozumění.

Obrázky a fotografie se mohou sestavovat do komunikačních tabulek, které vycházejí z potřeb dítěte. Mohou mít rozdílnou formu i velikost. Dá se na ně různě ukazovat například prstem, ukazovátkem, pohledem či světelným paprskem. Tabulka má odrážet osobnost, věk a zájmy uživatele a měla by být stále po ruce. Dítě by mělo být schopno si o ni požádat.

Tabulky jsou vlastně jakési barevné listy, na kterých jsou obrázky rozděleny podle komunikačních témat. Každé téma má přidělenou jinou barvu a slouží k rychlé orientaci. Vložením více komunikačních tabulek do kroužkového bloku vznikne tzv. komunikační kniha. Tu si může dítě nosit kamkoli s sebou, aby mohlo komunikovat s okolím.

2. Výměnné komunikační systémy

Dětem s PAS vyhovují spíše **výměnné obrázkové komunikační systémy** (VOKS, PECS). Je pro ně jednodušší piktogram sundat z tabulky a předat ho komunikačnímu partnerovi než najít a ukázat v tištěné tabulce. Velmi motivační je i to, že za předání piktogramu dostávají při nácviku komunikace odměnu.

Upozornění:

- Školení PECS provádí pouze certifikovaní lektoři metody (pro více informací kontaktujte SPC pro AAK Praha).
- Přesný postup nácviku náhradní komunikace metodou VOKS (včetně metodiky) získáte na kurzech pořádaných autorkou metody PhDr. Margitou Knapcovou.
- Níže popsané metody nejsou přesným návodem a odborné poradenství, školení či kurzy nenahrazují!
- Podívejte se na ukázková videa na YouTube (stačí zadat klíčová slova PECS, VOKS).

Jak se postupuje při zavedení náhradní komunikace systémem PECS?

[PECS](#) (Picture Exchange Communication System) je komunikační systém určený zejména dětem s autismem. Komunikuje se za pomoci barevných piktogramů či fotek (program [Boardmaker](#), viz ukázka).

drink Metodika je rozdělena na šest fází.

1. Dítě a jeho komunikační partner (učitel, rodič) sedí u jednoho stolu. Dospělý má před sebou motivační předmět (sladkost, hračku), který dítě chce. Dítě má před sebou kartičku, kde je motivační předmět jasně zobrazen (piktogram, fotografie, zástupný předmět). Cílem je, aby dítě vzalo komunikační kartičku, předalo ji učiteli a dostalo výměnou místo piktogramu daný předmět. U dětí s těžší formou autismu či mentální retardací je vhodné mít k dispozici dalšího komunikačního pomocníka, který při nácviku dítěti pomáhá (pomůže dítěti vzít kartičku a předat ji dospělému – vede mu ruku).

2. Ve druhém kroku se rozšiřuje počet komunikačních a motivačních předmětů. Dítě se učí předávat komunikační kartičky na větší vzdálenost (donese piktoqram do jiné místnosti) a předává jej dalším členům rodiny. Za předání vždy dostane požadovanou věc. V této fázi má dítě k dispozici fotky členů rodiny. Pokud je potřeba, využije se opět pomoc komunikačního pomocníka, který dítě dovede tam, kam je potřeba.
3. V tuto chvíli se začne vytvářet komunikační kniha a začíná se nacvičovat výběr z několika předmětů a piktoqramů. Slovní zásoba se rozšiřuje, komunikačních kartiček či fotografií v knize přibývá a začínají se tvořit první okruhy (jídlo, hračky, místa...).
4. Dítě pozná a umí používat piktoqramy/fotografie ze své komunikační knihy. Cílem čtvrtého kroku je naučit dítě sestavit první jednoduché věty. V knize přibude odnímatelný větný proužek se suchým zipem. Dítě na něj připevní piktoqram se symbolem „Já chci“ a přidává k němu piktoqram předmětu, který požaduje.
5. V pátém kroku se nacvičuje odpověď na otázku: „Co chceš?“ Dítě odpovídá složením jednoduché věty z komunikačních obrázků na větný proužek v komunikační knize. Větný proužek z knihy odlepí a předává dospělému. Za odměnu dostává opět požadovanou věc.
6. V posledním kroku se dítě učí komentovat dění kolem sebe (například se učí odpovídat na otázku: „Co vidíš?“).

Jak se postupuje při zavedení náhradní komunikace systémem VOKS?

VOKS vychází z metody PECS. Metodu PECS upravila a rozšířila PhDr. Margita Knapcová. Děti zde stejně jako u PECS mění komunikační kartu za oblíbenou sladkost nebo věc. Výměna umožní již od začátku výuky dítěti pochopit smysl komunikačního systému. Je silně motivační, protože na začátku dítě vždy dostává to, co si přeje.

VOKS se dělí na sedm výukových lekcí. Autorka metody doporučuje zpočátku přítomnost dvou učitelů. Jeden se věnuje přímému nácviku komunikace a druhý poskytuje dítěti nezbytně nutnou pomoc. Pro nácvik komunikace je potřeba najít klidné místo, kde se dítě cítí bezpečně a kde není ničím rušeno.

Ke komunikaci se využívají černobílé **komunikační karty**, nejčastěji ve velikosti 5 × 5 cm s popisky psanými velkým tiskacím písmem. V případě, že nerozumí dvojrozměrným obrázkům (piktogramy, fotografie), komunikace se začne nacvičovat zástupnými trojrozměrnými předměty. Komunikační kartičky jsou uloženy v komunikační knize.

Komunikační kniha je složena z jednotlivých různě barevných listů (kategorie). Ty usnadňují rychlé vyhledávání a orientaci v knize. Kartičky se připevňují na list pomocí samolepicího suchého zipu. Zpočátku dítě používá pouze jeden list /komunikační tabulku, postupně se nabídka rozšiřuje.

Jednotlivé kategorie jsou barevně rozlišené. Oranžová – podstatná jména; žlutá – osoby; zelená – slovesa; modrá – rozvíjející slova (přídavná jména, příslovce); bílá – spojky, předložky, barvy, písmena..., červená – tázací slova + ANO, NE, NENÍ; šedá – větný proužek (komunikační symboly, které dítě nejčastěji používá); hnědá – slovní spojení a slovesa. (Já chci. Já mám. Já vidím.)

Postup:

1. Výměna obrázku za věc. Cílem je, aby dítě vzalo obrázek a vyměnilo ho s komunikačním partnerem za oblíbenou věc (potravina, hračka). Postup je stejný jako u PECS. V případě, že dítě výměnu nechápe, komunikační pomocník mu vede ruku. Pomáhá jen do chvíle, než dítě výměnu pochopí a zvládne samo.
2. Ve druhém kroku se nacvičuje odejmutí obrázku z komunikační tabulky /listu. Dítě kartičku z listu odebere, předá dospělému a dostává vždy požadovanou věc. V případě potřeby opět vypomáhá komunikační pomocník (vede dítěti ruku). Postupně se prodlužuje vzdálenost mezi dítětem, komunikační tabulkou, případně komunikačním partnerem. Tímto způsobem se dítě naučí dojít si pro komunikační kartu a donést ji vzdálenému komunikačnímu partnerovi.
3. Cílem této fáze je nacvičit výběr mezi dvěma obrázky (oblíbená a neoblíbená věc), postupně se výběr rozšiřuje na více obrázků z různých komunikačních okruhů (jídlo, pití, hračky, ...). Teprve tehdy, když dítě výběr z několika obrázků zvládá (úspěšnost nad 80 %), postupuje se k dalšímu kroku.
4. Dítě se učí složit krátkou větu na větný komunikační proužek. Na proužek nalepí komunikační kartu „Já chci“ (věta se skládá směrem zleva doprava) a k ní přidá kartu požadované věci. Složenou větu donese komunikačnímu partnerovi. Nacvik začíná výběrem věcí, které dítě vidí před sebou. Později se výběr ztíží a dítě vybírá pouze z komunikačních kartiček (věci z nabídky jsou schované). V této fázi výuky je dobré zaměřit se i na nacvik očního kontaktu.

5. Cílem páté lekce je naučit dítě odpovědět na otázku: „CO CHCEŠ?“ Dítě se postupnými kroky učí samostatnosti – vyhledat odpovídající komunikační kartu ze zavřené komunikační knihy, složit odpověď na větný proužek a předat ji komunikačnímu partnerovi. Slovní zásoba se začne rozšiřovat o další komunikační okruhy – barva, velikost, počet aj.
6. Dítě se učí odpovídat na další otázky: „CO VIDÍŠ?“, „CO MÁŠ?“, „CO JE TO?“, „CO SLYŠÍŠ?“ Popisky u komunikačních karet se začnou zjednodušovat – převádí se do infinitivu. Místo „JÁ VIDÍM“ je „VIDĚT“. Dítě se učí vyjádřit souhlas a nesouhlas – ANO/NE.
7. V posledním kroku se dítě učí spontánnímu projevu a začíná samo komentovat viděné. Cílem je jeho samostatnost a nezávislost na podnětech od ostatních lidí.

Závěr

Každé dítě je jiné, má jiné požadavky, potřeby i schopnosti. Je tedy potřeba vybrat ten nejvhodnější způsob komunikace pro konkrétní dítě. Některé děti dokážou vyznakovat nebo vyskládat z obrázků složité a rozvinuté věty, jiné zvládnou jen několik slov. Mějte, prosím, stále na mysli, že každý sebemenší úspěch má smysl a nevzdávejte snahu se se svým dítětem domluvit, a to i po případném počátečním nezdaru!

Informace, které jste si v tomto e-booku přečetli, v žádném případě nenahrazují odborné poradenství či kurzy. Sdílím zde svoji zkušenost, náš příběh, ale jak s předloženými informacemi naložíte, je zcela na vašem uvážení.

Vždy je nejlepším řešením oslovit odborníka, který dané problematice rozumí a má dostatek praktických zkušeností. I já jsem využila a stále využívám rad zkušených odborníků, ať už speciálních pedagogů, psychologa nebo klinického logopeda. Nastavit u nekomunikujícího / nemluvícího dítěte funkční náhradní komunikaci je často běh na dlouhou trať. Rodiče potřebují nejen odborné vedení, ale také nezaujatý pohled zvenčí a často také povzbuzení, aby ve své snaze vytrvali.

V závěru e-publikace najdete odkazy na odborníky, u kterých můžete hledat pomoc. Můžete se také podívat na seznam doporučené literatury, ať už pro rodiče, nebo pro děti s komunikačními problémy.

Zcela na konci najdete návod **krok za krokem**, jak dítěti svépomocí vyrobit komunikační knihu a jako bonus několik piktogramů k vytištění. [Komunikační knihu](#), [sady piktogramů](#) i různé [strukturované úkoly](#) si můžete koupit v mém e-shopu [Jiný svět](#). V nabídce najdete také velký výběr hraček, her, knih, pracovních sešitů a různých výukových pomůcek.

Dočetli jste až sem? Děkuji za vaši pozornost. Doufám, že byl pro vás náš příběh zajímavý a doplňující informace užitečné. Budu ráda za zpětnou odezvu. Vaše zkušenosti, otázky či připomínky mi můžete psát na e-mail monika@zjinehosveta.cz.

Kontakt:

Monika Rejsková, monika@zjinehosveta.cz

Jiný svět, <https://autismus-a-my.cz/>

Web: www.zjinehosveta.cz

Kamenná prodejna Jiný svět, Pražská 110, Dobříš

[Facebook](#), [Instagram](#) a [Google+](#)

Použité zdroje:

[SPC pro AAK](#), [NAUTIS Praha](#), Průvodce rodičů dětí s poruchou autistického spektra (R. Straussová, M. Knotková, Portál)

Kde mohou rodiče dětí s PAS hledat pomoc:

[NAUTIS Praha](#) (Dříve APLA Praha, Brunnerova 1011/3 Praha-Řepy)

[SPC pro AAK](#) (Tyršova 13, Praha 2)

[Logoběžka](#), Mgr. Michaela Nesvadbová – klinická logopedka, speciální pedagožka

[AUT-Centrum o.p.s.](#) (Pod Brentovou 6/555 Praha 5)

[Centrum terapie autismu s.r.o.](#) (Vyšehradská 49, Praha)

[Kurzy VOKS](#) – je potřeba si pohlídat termín konání

Doporučené publikace:

[Obrázkový komunikační slovníček](#), Oskola

[Obrázkový slovník JÍDLO](#). R. Straussová, M. Hradská, Pasparta

Metody alternativní a augmentativní komunikace. J. Šarounová. Portál

Průvodce rodičů dětí s poruchou autistického spektra. R. Straussová, M. Knotková, Portál

Řeč obrázků – piktogramy, L. Kubová, Parta

Řeč rukou, Libuše Kubová a R. Škaloudová, Parta

Čteme obrázky – procesní schémata, K. Hemzáčková a L. Kubová, Parta

První čtení, K. Hemzáčková a L. Kubová, Parta

[Sebeobslužné a praktické dovednosti](#). V. Čadilová, APLA Praha

Dětské knihy s piktogramy:

[Kocourek Matýsek. V. Hurtíková](#)

[Kočička Jůlinka, Kozlíci rohatí. V. Hurtíková](#)

[Pohádka o Smolíčkovi. H. Zobačová, Pasparta](#)

[Cestou do Betléma. Pasparta](#)

[Klárka jde k paní doktorce. Pasparta](#)

[Tři kuchaři vaří. H. Zobačová. Pasparta](#)

[Pohádka o veliké řepě. H. Zobačová, M. Flekalová. Pasparta](#)

[Pohádka o Koblížkovi. H. Zobačová. Pasparta](#)

Logopedické publikace podporující rozvoj slovní zásoby a porozumění:

[Mluv se mnou. K. Slezáková. Portál](#)

[Zábavná logopedie. Irena Šáchová. Fragment](#)

[Slova a obrázky pro rozvoj dětské řeči. B. Pávková. Edika](#)

[Pohádky k povídání. Š. Jechová. Rubico](#)

[Pohádky a bajky k povídání. Š. Jechová. Rubico](#)

[Povídáčky \(S předškoláky, Junior, Kids a U kasičky\). Aligames](#)

[Logopedické hádanky. I. Eichlerová, J. Havlíčková. Portál](#)

Příloha 1: Návod na výrobu komunikační knihy

Komunikační kniha slouží k uložení a uspořádání piktogramů, symbolů nebo fotografií, které se používají při náhradní komunikaci. Je určena dětem či dospělým s komunikačními problémy (autismus, dysfázie, mentální retardace aj). Jde o obrázkový výměnný komunikační systém (PECS, VOKS).

Co je k vyrobení vlastní komunikační knihy potřeba?

- [Desky s kroužkovou vazbou – pořadač](#) Pigna (ukázková komunikační kniha je formátu A4).
- Laminátor.
- [Laminovací fólie](#) (podle velikosti budoucí knihy, v ukázce vidíte laminovací fólie vel. A4, síly 100 Mic).
- Barevné papíry + 2 bílé papíry.
- [Suchý samolepicí zip](#) – na komunikační řádky je potřeba strana mečová. Zipu s háčky je potřeba v knize jen málo. Tuto stranu (ostrou) budeme používat na komunikační karty. Samolepicí zip je jako samolepka, sloupne se spodní papírová vrstva a stranou, která lepí, se zip přiloží k podkladu.
- Kousek lepicí kobercové pásky či jiné spojení ke komunikačnímu proužku.
- Děrovačka.

Postup

Na začátku si rozmyslíme, kolik bude mít kniha listů. Listy barevně rozlišíme podle komunikačních témat. Komunikující osobě se potom v knize snadněji vyhledává konkrétní pictogram (viz popis metody VOKS).

Barevné listy vložíme dovnitř laminovací kapsy a zalaminujeme pomocí laminátoru.

Na zalaminované listy nalepíme suchý zip. Je možné udělat řady svisle i vodorovně. Podle velikosti komunikačních karet nalepíme samolepicí suchý zip do řad.

My jsme na zalaminované barevné listy A4 pro karty velikosti 5 × 5 cm nalepili tři řady suchého samolepicího zipu vodorovně, z lícové i rubové strany.

Děrovačkou jsme udělali otvory podle rozpětí kroužků pořadače. Můžeme také využít laminovací fólie [Plasticlas](http://www.plasticlas.cz) s předděrovanými otvory do pořadačů.

Nyní si vyrobíme stránku s komunikačním řádkem. Měl by být o trochu širší, než je šířka komunikačních karet (v našem případě karty 5 × 5 cm).

K bílé stránce jsme připevnili pružným spojem (aby se mohl ohýbat) komunikační řádek (zalamínovaný pruh papíru o šířce 5,5 cm).

My jsme na spojení stránky a komunikačního řádku použili lepicí pásku na koberce, která je velmi pevná a pružná. Je také možné použít jinou pásku, třeba izolepu.

Pokud uděláte jiný spoj, pamatujte na to, že musí být ohebný a pevný. Na řádku bude připevněný komunikační větný proužek s piktogramy, který bude komunikující osoba strhávat.

Na plochu stránky opět nalepíme suchý samolepicí zip, stranu mech ve třech řadách a jednu řadu doprostřed komunikačního řádku.

Na komunikační řádek si vyrobíme komunikační větný proužek, na který se budou skládat komunikační karty do vět. Je dobré ho udělat v šíři komunikačních karet, v našem případě je široký 5 cm.

Proužek opět zalaminujeme, na spodní stranu nalepíme tři malé kousky samolepicího suchého zipu strany háček a z vrchní lícové strany pruh mechové části zipu.

Větný proužek si může komunikující osoba z knihy sundat a libovolně používat ke komunikaci. V knize bude mít uloženy všechny komunikační karty rozdělené podle témat.

Hotovou komunikační knihu si můžete objednat u nás, v e-shopu [Jiný svět](#). K ní jsou potřeba komunikační karty (piktogramy, symboly, fotografie...). V naší nabídce najdete symboly Školy Gabriely Pelechové ve dvou velikostech, [5 × 5 cm ZDE](#) a [6 × 6 cm ZDE](#).

Příloha 2: Komunikační karty k vytisknutí

V této příloze najdete 32 komunikačních kartiček určených do komunikační knihy. Slovní zásoba každého dítěte bude jiná. Kartičky na míru si můžete udělat buď ve Wordu, nebo přímo v programu určenému pro tvorbu komunikačních karet (Boardmaker, [Picto Selector](#), Altík)

Postup:

Varianta 1.

List s komunikačními kartičkami si vytiskneme. Každou zvlášť vystříháme. Vystřižené vložíme do laminovací kapsy jednu vedle druhé tak, aby měly jednotlivé karty mezi sebou rozstup cca 0,8 – 1 cm. List zalaminujeme. Při laminaci dbáme, aby se kartičky neposunuly. Po zalaminování listu jednotlivé kartičky opět vystříháme a ponecháme kolem nich průhledný okraj cca 0,4 – 0,5 cm široký. Tento postup je sice pracný a zdlouhavý, ale prodlužuje životnost komunikačních karet.

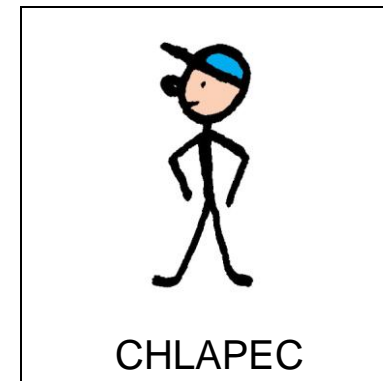
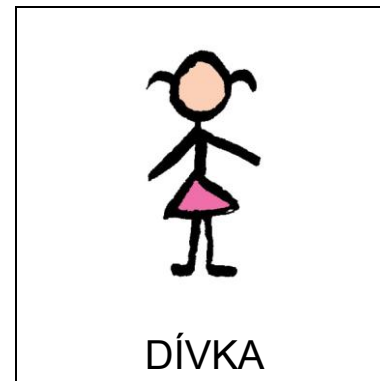
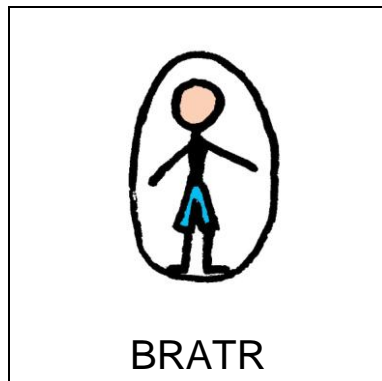
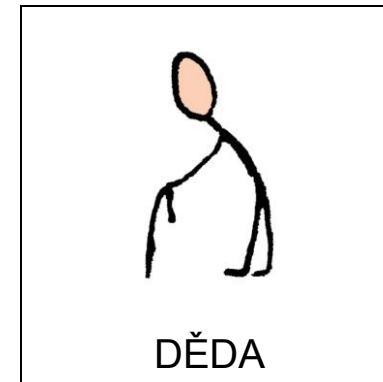
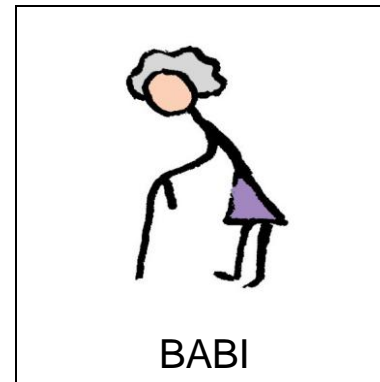
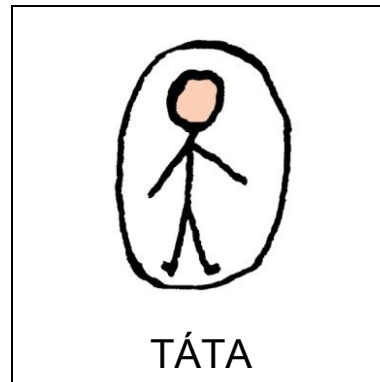
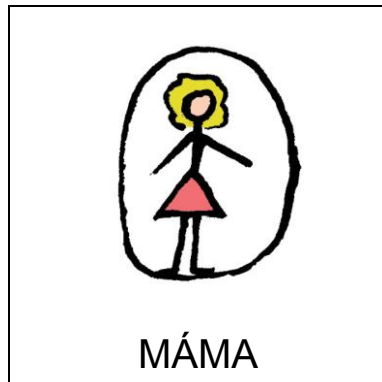
Varianta 2.

List s komunikačními kartičkami si vytiskneme. Celý vložíme do laminovací kapsy a zalaminujeme. Rozstříháme na jednotlivé kartičky až po zalaminování podle natištěných okrajů.

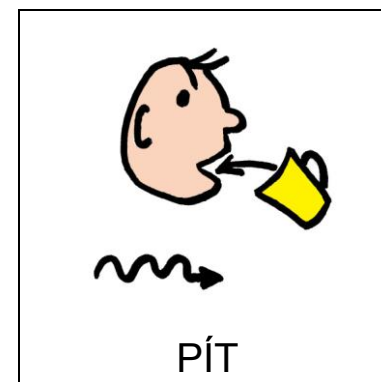
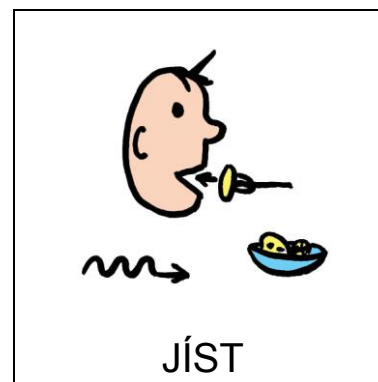
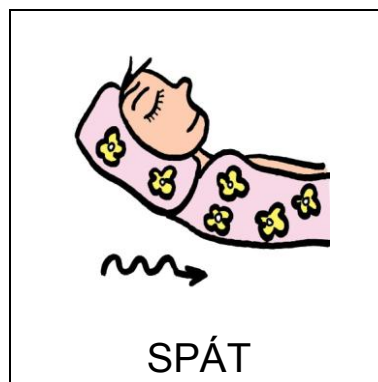
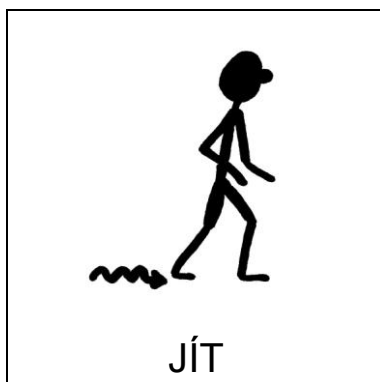
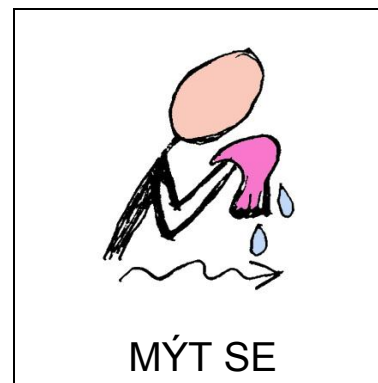

Na vystřižené komunikační karty nalepte doprostřed rubové strany kousek samolepicího suchého zipu. Kartičky uložíme do komunikační knihy podle tématu.

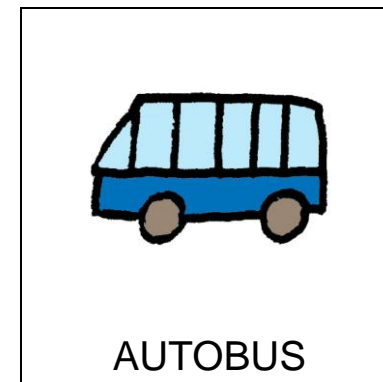
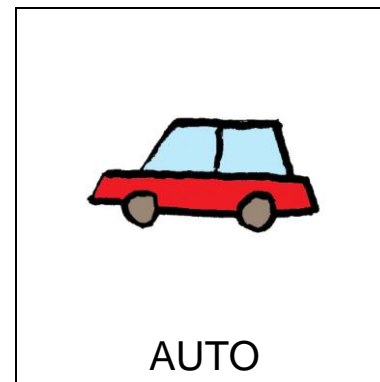
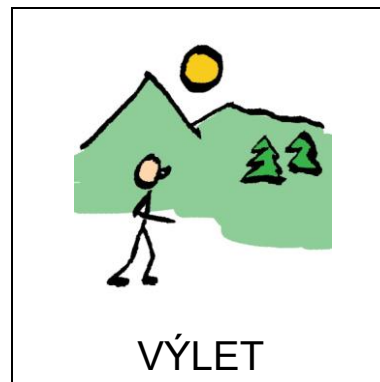
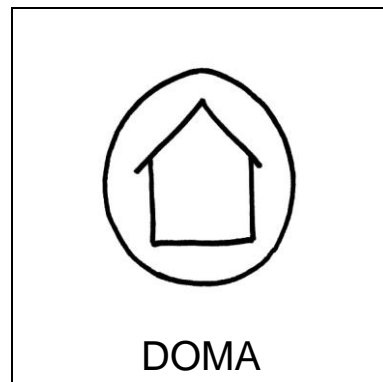
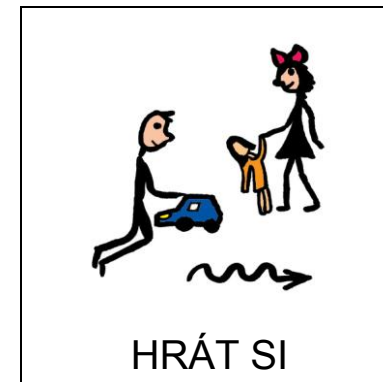
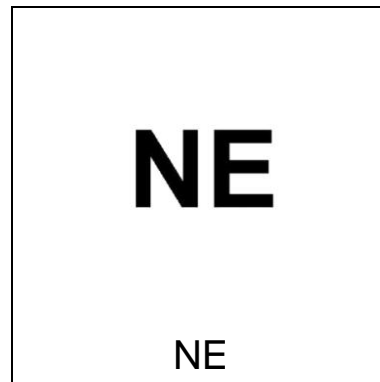
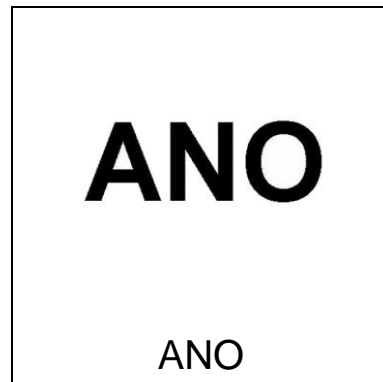
V této příloze jsou použity symboly **Školy Gabriely Pelechové**, hotové si můžete [zakoupit ZDE](#).

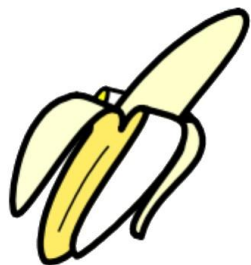
V této příloze jsou použity symboly Školy Gabriely Pelechové, hotové si můžete [zakoupit ZDE](#).

V této příloze jsou použity symboly Školy Gabriely Pelechové, hotové si můžete [zakoupit ZDE](#).

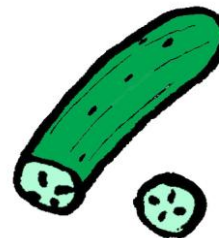
V této příloze jsou použity symboly Školy Gabriely Pelechové, hotové si můžete [zakoupit ZDE](#).

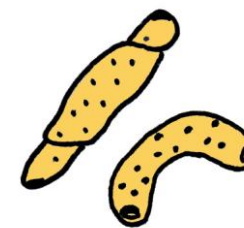
BANÁN

JABLKO

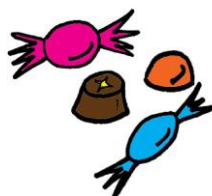
OKURKA

ROHLÍK

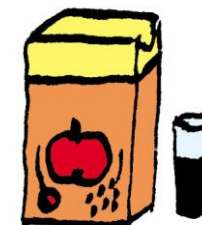
KOBLIHA

BONBONY

ČAJ

DŽUS

V této příloze jsou použity symboly Školy Gabriely Pelechové, hotové si můžete [zakoupit ZDE](#).